

BERZE I BERZANSKO POSLOVANJE

**Pravni fakultet
Univerziteta u Travniku**



MODUL I.

BERZANSKI POJMOVNIK

PRIREDIO

Prof. dr. Faruk Jašarević



CILJEVI IZLAGANJA

- **DEFINIRATI OSNOVNI POJMOVNO-KATEGORIJALNI APARAT**
- **POSTAVITI BERZANSKI POJMOVNIK**



UVOD

- **BERZANSKI POJMOVNIK** JE RJEČNIK OSNOVNIH POJMOVA KOJI SE KORISTE PRI SVAKODNEVNOM TRGOVANJU VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA/HARTIJAMA OD VRIJEDNOSTI
- **BOSANSKOHERCEGOVAČKO TRŽIŠTE KAPITALA POKRIVAJU SARAJEVSKA I BANJALUČKA BERZA**



1. Dionice/Akcije

- **DIONICE/AKCIJE** PREDSTAVLJAJU DIO VLASNIŠTVA U DIONIČKOM/AKCIONARSKOM DRUŠTVU
- KUPOVINOM **DIONICA/AKCIJA** NEKOG EMITENTA POSTAJETE NJEGOV SUVLASNIK, ZAJEDNO SA OSTALIM DIONIČARIMA/AKCIONARIMA



1. Dionice/Akcije

- **DIONIČARI/AKCIONARI**
 - **DIJELE RIZIK POSLOVANJA FIRME DO VISINE SVOG ULOGA**
 - **ODNOSNO**
 - **VRIJEDNOSTI DIONICA/AKCIJA KOJE POSJEDUJU**



1. Dionice/Akcije

- **UKOLIKO EMITENT DOBRO POSLUJE**
 - **RASTE I VRIJEDNOST NJEGOVIH DIONICA/AKCIJA**
 - **ODNOSNO**
 - **VRIJEDNOST KOJU POSJEDUJU DIONIČARI/AKCIONARI**



1. Dionice/Akcije

- **DIONICE/AKCIJE** MOGU BITI OBIČNE I POVLAŠTENE
- **OBIČNE DIONICE/AKCIJE** IMAJU PRAVO GLASA PRILIKOM ODLUČIVANJA O POSLOVANJU PREDUZEĆA, DOK **POVLAŠTENE DIONICE/AKCIJE** NEMAJU PRAVO GLASA, ALI IMAJU PRIORITET PRILIKOM ISPLATA DIVIDENDI



1. Dionice/Akcije

- **DIONIČAR/AKCIONAR** IMA PRAVO NA UČEŠĆE U UPRAVLJANJU PREDUZEĆEM I PRAVO UVIDA U NJEGOVO POSLOVANJE
- OVA PRAVA MOŽE OSTVARITI KAO ČLAN **SKUPŠTINE DIONIČARA/AKCIONARA**, KOJA SE ODRŽAVA NAJMANJE JEDNOM GODIŠNJE I NA KOJOJ SE BIRA UPRAVA (ODBOR DIREKTORA) EMITENTA



1. Dionice/Akcije

- U **DIONICE/AKCIJE** SE INVESTIRA DA SE ZARADI NOVAC, BILO KROZ KAPITALNU DOBIT ILI DIVIDENDE
- NE ISPLAĆUJU SVI EMITENTI DIVIDENDU, VEĆ MOGU, UMJESTO ISPLATE DIVIDENDE, ZADRŽATI **VEĆINU PROFITA** RADI ULAGANJA U SVOJE DALJNJE POSLOVANJE



1. Dionice/Akcije

- UKOLIKO SE **DIONIČARI/AKCIONARI** NA SKUPŠTINI ODLUČE ISPLATITI DIVIDENDU, TO MOGU URADITI NA **DVA NAČINA**:
 - **GOTOVINOM, ILI**
 - **EMITIRNEM I RASPODJELOM NOVIH DIONICA/AKCIJA, SHODNO PROPORCIONALNOM UČEŠĆU U VLASNIŠTVU**



2. Berza

- **BERZA JE ORGANIZIRANO TRŽIŠTE NA KOME OVLAŠTENI BERZANSKI POSREDNICI, TRGUJU ODREĐENIM, STANDARDIZIRANIM TRŽIŠNIM MATERIJALOM, PO UNAPRIJED POZNATIM PRAVILIMA**



2. Berza

- **ULOGA BERZE**, IZMEDJU OSTALOG, JE I OBEZBJEĐENJE UVJETA I NAČINA UTVRĐIVANJA OBJEKTIVNE CIJENE, ŠTO NE ZNAČI DA CIJENE UTVRĐUJU ZAPOSLENI NA BERZI, VEĆ DA SE NA **BERZI** OBEZBJEĐUJU **RAVNOPRAVNI UVJETI ZA ...**



2. Berza

...

- **SUSRETANJE PONUDE I TRAŽNJE ZA ODREĐENIM VRIJEDNOSNIM PAPIROM/HARTIJOM OD VRIJEDNOSTI**
- **PO UNAPRIJED PROPISANIM PRAVILIMA, I**
- **NAČINIMA VAŽEĆIM ZA SVE SUBJEKTE**

3. Registar vrijednosnih papira u FBiH Sarajevo i Centralni registar hartija od vrijednosti Banja Luka

- **REGISTAR VRIJEDNOSNIH PAPIRA U FBiH SARAJEVO I CENTRALNI REGISTAR HARTIJA OD VRIJEDNOSTI BANJA LUKA OBAVLJAJU POSLOVE**
 - **REGISTRIRANJA DEMATERIJALIZIRANIH VRIJEDNOSNIH PAPIRA/HARTIJA OD VRIJEDNOSTI ...**



3. Registar vrijednosnih papira u FBiH Sarajevo i Centralni registar hartija od vrijednosti Banja Luka

- **POSLOVE KLIRINGA I SALDIRANJA
SKLOPLJENIH TRANSAKCIJA S TIM
VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA/ HARTIJAMA
OD VRIJEDNOSTI, I**
- **DRUGE POSLOVE U VEZI SA
DEMATERIJALIZIRANIM
VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA/HARTIJAMA
OD VRIJEDNOSTI**



4. Diler

- **DILER JE TRGOVAC VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA/HARTIJAMA OD VRIJEDNOSTI KOJI ISTUPA U SVOJE IME I ZA SVOJ RAČUN (PRINCIPAL)**
- **ZARADU OSTVARUJE RAZLIKOM U CIJENI VRIJEDNOSNOG PAPIRA/HARTIJE OD VRIJEDNOSTI, SNOSEĆI EVENTUALNI RIZIK GUBITKA**



5. Dividenda

- **DIVIDENDA JE DIO PROFITA DIONIČKOG/AKCIONARSKOG DRUŠTVA KOJI SE ISPLAĆUJE DIONIČARIMA/AKCIONARIMA**
- **ISPLATA MOŽE BITI U NOVCU I/ILI DIONICAMA/AKCIJAMA**



6. Emitent

- **EMITENT** JE PRAVNA OSOBA KOJA
IZDAJE (EMITIRA) **VRIJEDNOSNE**
PAPIRE/HARTIJE OD **VRIJEDNOSTI**
ČIJOM PRODAJOM PRIKUPLJA
NEDOSTAJUĆA NOVČANA SREDSTVA



7. Vrijednosni papiri/ hartije od vrijednosti

- **VRIJEDNOSNI PAPIRI/HARTIJE OD VRIJEDNOSTI SU ISPRAVE KOJE VLASNICIMA DAJU PRAVA U ODNOSU NA EMITENTE**
- **U BOSNI I HERCEGOVINI, VRIJEDNOSNI PAPIRI/HARTIJE OD VRIJEDNOSTI SE EMITIRAJU, PRENOSE I VODE U DEMATERIJALIZIRANOM OBLIKU**



7. Vrijednosni papiri/ hartije od vrijednosti

- **VRIJEDNOSNI PAPIRI/HARTIJE OD VRIJEDNOSTI MORAJU BITI REGISTRIRANI KOD**
 - **REGISTRA VRIJEDNOSNIH PAPIRA U FBIH SARAJEVO, I**
 - **CENTRALNOM REGISTRU HARTIJA OD VRIJEDNOSTI BANJA LUKA**



7. Vrijednosni papiri/ hartije od vrijednosti

- **PRAVA I OBAVEZE IZ VRIJEDNOSNIH PAPIRA/HARTIJA OD VRIJEDNOSTI NASTAJU MOMENTOM REGISTRACIJE KOD**
 - **REGISTRA VRIJEDNOSNIH PAPIRA U FBIH SARAJEVO, I**
 - **CENTRALNOM REGISTRU HARTIJA OD VRIJEDNOSTI BANJA LUKA**



8. Indeksi

- **POKAZATELJI CJENOVNIH PROMJENA DIONICA/AKCIJA**, ODNOSNO KRETANJA TRŽIŠTA, GENERALNO SE MOGU PODIJELITI NA **INDEKSE I PROSJEKE**, IAKO JE UOBIČAJENO NJHOVO OBILJEŽAVANJE ZAJEDNIČKIM IMENOM – **BERZANSKI INDEKSI**



8. Indeksi

- **BERZANSKI INDEKSI MOGU**
REPREZENTIRATI TRŽIŠTE U CJELINI ILI
POJEDINE NJEGOVE SEGMENTE
(RAZLIČITE INDUSTRIJSKE OBLASTI,
RAZLIČITE VRIJEDNOSNE PAPIRE/
HARTIJE OD VRIJEDNOSTI ...)



8. Indeksi

- ZA RAZLIKU OD PROSJEKA, **INDEKSI SU**
ZNATNO PREFINJENIJI I
SVEOBUHVAATNIJI



8. Indeksi

- **PROSJECI** SU ODREĐENI ISKLJUČIVO CIJENOM **DIONICA/AKCIJA**, DOK **INDEKSI** UZIMAJU U OBZIR I **OBIME NJIHOVOG TRGOVANJA** ČIME JE IZBJEGNUTO DOBIJANJE POJEDNOSTAVLJENE PREDSTAVE O SMJERU KRETANJA TRŽIŠTA



8. Indeksi

- **INDEKSI SE IZRAČUNAVAJU KAO**
 - **TRŽIŠNA KAPITALIZACIJA U ODREĐENOM RAZDOBLJU (OBIČNO DNEVNOM)**
 - **KOJA SE DIJELI**
 - **ODGOVARAJUĆIM IZNOSOM KAPITALIZACIJE NA DAN KADA JE INDEKS KONSTRUIRAN ...**



8. Indeksi

- ... A
- DOBIJENI IZNOS MNOŽI SA
ARBITRARNOM UTVRĐENOM
POČETNOM VRIJEDNOŠĆU **INDEKSA**



8. Indeksi

- **VRIJEDNOST INDEKSA ZAVISI, DAKLE, OD DVA FAKTORA:**
 - **CIJENE DIONICA/AKCIJA, I**
 - **BROJA PRODANIH DIONICA/AKCIJA,**
I PREDSTAVLJA POUZDANIJI
INDIKATOR KRETANJA TRŽIŠTA U
ODNOSU NA PROSJEK



8. Indeksi

- IAKO SE ODNOSE NA CJENOVNE PROMJENE U PROŠLOSTI, **BERZANSKI INDEKSI** PREDSTAVLJAJU VELIKU POMOĆ INVESTITORIMA PRILIKOM DONOŠENJA **ODLUKA O KUPOVINI I PRODAJI DIONICA/AKCIJA**



8. Indeksi

- POJEDINI AUTORI VJERUJU DA JE PROUČAVANJEM **INDEKSA** TOKOM VREMENA MOGUĆE OTKRITI **ŠABLONE** KOJI SE PONAVLJAJU U RAZLIČITIM FAZAMA RASTA I PADA TRŽIŠTA



8. Indeksi

- PO NJIMA, OVI OBRASCI IZ **INDEKSA** MOGU SE KORISTITI DA SE PREDVIDE **BUDUĆI SMJEROVI KRETANJA TRŽIŠTA** (TEHNIČKA ANALIZA)



8. Indeksi

- **INDEKS TRŽIŠTA** JE STATISTIČKA KATEGORIJA SASTAVLJENA OD OGRANIČENOG BROJA VRIJEDNOSNIH PAPIRA KOJI PREDSTAVLJAJU CIJELO TRŽIŠTE



8. Indeksi

- **IZABRANI VRIJEDNOSNI PAPIRI MORAJU VJERODOSTOJNO PREDSTAVLJATI CIJELO TRŽIŠTE PA KAO UVJETI UVRŠTENJA U INDEKS NAJČEŠĆE SLUŽE POKAZATELJI LIKVIDNOSTI I TRŽIŠNE KAPITALIZACIJE POJEDINIH VRIJEDNOSNICA**



8. Indeksi

- PREMA **KRETANJU INDEKSA** MOŽE SE ZAKLJUČITI O OPĆEM SMJERU KRETANJA CIJENA VRIJEDNOSNIH PAPIRA NA TRŽIŠTU
- NAZIVAJU SE I **BERZOVNIM INDEKSIMA** (IAKO IH MOGU SASTAVITI I ORGANIZIRANA TRŽIŠTA KOJA NISU BERZE)



8. Indeksi

- **NAJPOZNATIJI SVJETSKI INDEKSI SU DOW- JONES ZA NEWYORŠKU BERZU, DAX ZA FRANKFURTSKU, FTSE ZA LONDONSKU, NIKKEI ZA TOKIJSKU ...**
- **CROBEX JE INDEKS ZAGREBAČKE BERZE**



9. Investitor

- **INVESTITOR JE SVAKI KUPAC VRIJEDNOSNIH PAPIRA/HARTIJA OD VRIJEDNOSTI**
- **INVESTITOR MOŽE BITI PRAVNA ILI FIZIČKA OSOBA**



10. Investicijski fondovi

- **INVESTICIJSKI FOND** JE DRUŠTVO KOJE PRIKUPLJA NOVČANA SREDSTVA OD VELIKOG BROJA ULAGAČA I PLASIRA IH U ŠIROK SPEKTAR RAZLIČITIH FINANCIJSKIH INSTRUMENTATA
- **INVESTICIJSKI FOND** JE U BITI ZBIRKA (PORTFELJ) MNOGIH VRIJEDNOSNIH PAPIRA



10. Investicijski fondovi

- **INVESTICIJSKI FONDovi SU DIVERZIFICIRANI PORTFELJI VRIJEDNOSNIH PAPIRA/HARTIJA OD VRIJEDNOSTI KOJIMA UPRAVLJAJU INVESTICIJSKI MENADŽERI**
- **RAZLIKUJU SE ZATVORENI I OTVORENI FONDovi**



10. Investicijski fondovi

- **DIONICAMA/AKCIJAMA ZATVORENIH FONDOVA SE TRGUJE NA BERZI, DOK SE CIJENA DIONICA/AKCIJA OTVORENIH FONDOVA NE UTVRĐUJE NA BERZI, VEĆ OVI FONDOVI IMAJU OBAVEZU INVESTITORIMA, NA NJIHOV ZAHTJEV, PRODATI, ODNOSNO OD NJIH OTKUPITI SVOJE DIONICE/AKCIJE**



11. Kapitalna dobit

- **KAPITALNA DOBIT JE RAZLIKA IZMEĐU CIJENE PO KOJOJ SU DIONICE/AKCIJE KUPLJENE I CIJENE PO KOJOJ SU KASNIJE PRODANE**



11. Kapitalna dobit

- **KAPITALNA DOBIT** JE **DOBIT** KOJU ULAGAČ OSTVARI AKO JE CIJENA PO KOJOJ JE PRODAO VRIJEDNOSNI PAPIR **VIŠA** OD CIJENE PO KOJOJ GA JE KUPIO



12. Kliring i saldiranje

- **KLIRING** JE PROCES PRIPREME TRGOVINA ZA SALDIRANJE
- SAM PROCES **KLIRINGA** UKLJUČUJE PRIJEM INFORMACIJA I IZVJEŠTAJE O TRGOVINI, ISPRAVKE TRGOVINE, PONIŠTAVANJE TRGOVINE I ODREĐIVANJE KONAČNIH OBAVEZA ZA SALDIRANJE



12. Kliring i saldiranje

- **SALDIRANJE JE KONAČAN I NEOPOZIV TRANSFER VLASNIČKIH POZICIJA SA RAČUNA PRODAVCA VRIJEDNOSNIH PAPIRA/HARTIJA OD VRIJEDNOSTI NA RAČUN KUPCA VRIJEDNOSNIH PAPIRA/HARTIJA OD VRIJEDNOSTI, UZ ISTOVREMEN PRIJENOS NOVČANIH SREDSTAVA SA RAČUNA KUPCA NA RAČUN PRODAVCA**

13. Komisija za vrijednosne papire FBiH i Komisija za hartije od vrijednosti RS

- **KOMISIJA ZA VRIJEDNOSNE PAPIRE FBiH I KOMISIJA ZA HARTIJE OD VRIJEDNOSTI RS** IMAJU **REGULATORNU I NADZORNU FUNKCIJU**
- **NADLEŽNOST KOMISIJA JE PROPISANA ZAKONIMA O VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA, U SKLADU SA KOJIM OBAVLJA SVOJE AKTIVNOSTI, I DRUGIM AKTIMA KOJI REGULIRAJU TRŽIŠTE KAPITALA U BIH**

13. Komisija za vrijednosne papire FBiH i Komisija za hartije od vrijednosti RS



- **NADLEŽNOSTI** **KOMISIJA** **ZA**
VRIJEDNOSNE **PAPIRE/HARTIJE** **OD**
VRIJEDNOSTI SU: ...

13. Komisija za vrijednosne papire FBiH i Komisija za hartije od vrijednosti RS



- **DAVANJE ODOBRENJA ZA JAVNU PONUDU VRIJEDNOSNIH PAPIRA/HARTIJA OD VRIJEDNOSTI I EVIDENTIRANJE EMISIJA VRIJEDNOSNIH PAPIRA/HARTIJA OD VRIJEDNOSTI ČIJA SE PRODAJA NE VRŠI JAVNOM PONUDOM ...**

13. Komisija za vrijednosne papire FBiH i Komisija za hartije od vrijednosti RS



...

■ **VRŠENJE NADZORA NAD
SPROVOĐENJEM JAVNE PONUDE
VRIJEDNOSNIH PAPIRA/HARTIJA OD
VRIJEDNOSTI ...**

13. Komisija za vrijednosne papire FBiH i Komisija za hartije od vrijednosti RS



- **DAVANJE DOZVOLA ZA RAD I
DAVANJE SAGLASNOSTI NA
ODGOVARAJUĆA AKTA TRŽIŠTIMA
VRIJEDNOSNIH PAPIRA/HARTIJA OD
VRIJEDNOSTI, OVLAŠTENIM
UČESNICIMA NA TRŽIŠTU
VRIJEDNOSNIH PAPIRA/HARTIJA OD
VRIJEDNOSTI I REGISTRIMA ...**

13. Komisija za vrijednosne papire FBiH i Komisija za hartije od vrijednosti RS



...

- **DAVANJE DOZVOLA ZA RAD KOLEKTIVNIH INVESTICIJSKIH SHEMA**
- **DAVANJE SAGLASNOSTI NA ODLUKU O IMENOVANJU DIREKTORA OSOBAMA KOJIMA IZDAJE DOZVOLU ZA RAD ...**

13. Komisija za vrijednosne papire FBiH i Komisija za hartije od vrijednosti RS



- VOĐENJE REGISTARA I DRUGIH EVIDENCIJA U SKLADU SA ZAKONOM
- ODREĐIVANJE OPĆIH UVJETA KOJE MORAJU ISPUNITI FIZIČKE OSOBE KOJE SE PROFESIONALNO BAVE TRGOVANJEM VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA/HARTIJAMA OD VRIJEDNOSTI ...

13. Komisija za vrijednosne papire FBiH i Komisija za hartije od vrijednosti RS



...

- **PROMOVIRANJE I PODSTICANJE VISOKIH STANDARDA ZAŠTITE INTERESA INVESTITORA U VRIJEDNOSNE PAPIRE/HARTIJE OD VRIJEDNOSTI I INTEGRITETA OVLAŠTENIH UČESNIKA ...**

13. Komisija za vrijednosne papire FBiH i Komisija za hartije od vrijednosti RS



...

**■ KONTROLA SPROVOĐENJA
POSLOVANJA OSOBA KOJE SE
PROFESIONALNO BAVE TRGOVANJEM
VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA/HARTIJAMA
OD VRIJEDNOSTI, UKLJUČUJUĆI
SUSPENZIJU I ODUZIMANJE DOZVOLA
ZA RAD ...**

13. Komisija za vrijednosne papire FBiH i Komisija za hartije od vrijednosti RS



...

**■ PODUZIMANJE MJERA I
OBEZBJEĐIVANJE FUNKCIONIRANJA
TRŽIŠTA VRIJEDNOSNIH
PAPIRA/HARTIJA OD VRIJEDNOSTI, NA
REDOVAN I POŠTEN NAČIN, UZ
TRANSPARENTNO INFORMIRANJE ...**

13. Komisija za vrijednosne papire FBiH i Komisija za hartije od vrijednosti RS



...

- **UTVRĐIVANJE NAČINA I OBIMA TRGOVANJA NA TRŽIŠTU VRIJEDNOSNIH PAPIRA/HARTIJA OD VRIJEDNOSTI**
- **UREĐIVANJE NAČINA I POSTUPKA PREUZIMANJA PREDUZEĆA ...**

13. Komisija za vrijednosne papire FBiH i Komisija za hartije od vrijednosti RS



- **PODUZIMANJE AKTIVNOSTI U CILJU OČUVANJA INTERESA OSOBA KOJE SU ULOŽILE U VRIJEDNOSNE PAPIRE/HARTIJE OD VRIJEDNOSTI I SPRJEČAVANJE NEZAKONITE, NEČASNE I NEISPRAVNE PRAKSE U POSLOVIMA S VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA/HARTIJAMA OD VRIJEDNOSTI ...**

13. Komisija za vrijednosne papire FBiH i Komisija za hartije od vrijednosti RS



...

- **PODUZIMANJE MJERA, VRŠENJE KONTROLE I ISTRAŽIVANJA RADI SPRJEČAVANJA ZLOUPOTREBA NA TRŽIŠTU VRIJEDNOSNIH PAPIRA/ HARTIJA OD VRIJEDNOSTI**
- **DRUGI POSLOVI U SKLADU SA ZAKONSKIM OKVIROM**



14. Obveznice

- **OBVEZNICE SU VRIJEDNOSNI PAPIRI/HARTIJE OD VRIJEDNOSTI KOJIM SE IZDAVALAC (DUŽNIK, ZAJMOPRIMAC) OBAVEZUJE DA ĆE U ROKU DOSPIJEĆA PLATITI KUPCU (INVESTITORU, ZAJMODAVCU) POZAJMLJENI IZNOS (GLAVNICU) S KAMATOM**



14. Obveznice

- **INVESTITOR** MOŽE ZADRŽATI OBVEZNICE DO ROKA DOSPIJEĆA I NAPLATITI GLAVNICU I PRIPADAJUĆU KAMATU, ILI IH PRODATI PRIJE ROKA DOSPJEĆA PO CIJENI NIŽOJ OD NOMINALNE (CIJENE PO KOJOJ SU EMITIRANE)
- **OBVEZNICAMA** SE MOŽE TRGOVATI NA BERZI



14. Obveznice

- **CIJENA OBVEZNICE SE NE ISKAZUJE KAO CIJENA DIONICE NOVČANIM JEDINICAMA, VEĆ POSTOTKOM NOMINALNOG IZNOSA NA KOJI OBVEZNICA GLASI**



14. Obveznice

- **NOMINALNI PRINOS OBVEZNICE JE UNAPRIJED UTVRĐENA KAMATNA STOPA KOJU SE IZDAVATELJ OBVEZUJE PLATITI VLASNIKU OBVEZNICE**
- **NOMINALNI (KUPONSKI) PRINOS UTVRĐEN JE PRILIKOM IZDAVANJA I ON SE NE MIJENJA TOKOM ŽIVOTA OBVEZNICE**



14. Obveznice

- DAKLE, ZA **OBVEZNICU** KOJA GLASI NA 1 000 KM I NOSI KAMATU OD 10% NJEZIN ĆE VLASNIK DOBITI 100 KM GODIŠNJE



14. Obveznice

- AKO **OBVEZNICA** GLASI NA 1 000 KM, A TRŽIŠNA JOJ JE CIJENA 100, KUPAC ĆE ZA NJU MORATI PLATITI 100% NOMINALNOG IZNOSA NA KOJI OBVEZNICA GLASI, TJ. 1000 KM



14. Obveznice

- AKO CIJENA ISTE **OBVEZNICE** PADNE NA 95, KUPAC ĆE PLATITI 95% NOMINALE, TJ. 950 KM
- AKO CIJENA ISTE **OBVEZNICE** PORASTE NA 105, KUPAC ĆE PLATITI 105% NOMINALNOG IZNOSA NA KOJI OBVEZNICA GLASI (1 050 KM)



14. Obveznice

- **TEKUĆI PRINOS OBVEZNICE JE POKAZATELJ KOJI U OBZIR UZIMA TRŽIŠNU CIJENU OBVEZNICE I NOVČANI IZNOS KAMATA KOJI OBVEZNICA NOSI SVOM VLASNIKU**



14. Obveznice

- **GOVORI O VISINI TRŽIŠNE KAMATNE STOPE NA OBVEZNICE, ODNOSNO O TOME KOLIKA JE STOPA POVRATA NA IZNOS ULOŽEN U OBVEZNICU**



14. Obveznice

- **BUDUĆI DA JE IZNOS GODIŠNJE ISPLAĆENE KAMATE TOKOM TRAJANJA OBVEZNICE UVIJEK JEDNAK, TEKUĆI SE PRINOS MIJENJA OVISNO O MIJENJANJU TRŽIŠNE CIJENE OBVEZNICE**



15. Portfolio/Portfelj

- **PORTFOLIO/PORTFELJ** JE **SKUP**
RAZLIČITIH **VRIJEDNOSNIH**
PAPIRA/HARTIJA **OD** **VRIJEDNOSTI**
KOJIM RASPOLAŽE **JEDNA FIZIČKA ILI**
PRAVNA OSOBA



16. Segmentacija tržišta

- U BIH NE POSTOJI **VANBERZANSKO TRŽIŠTE**, TJ. SVE TRANSAKCIJE SA **VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA/HARTIJAMA OD VRIJEDNOSTI MORAJU SE OBAVITI PREKO BERZE**



16. Segmentacija tržišta

- U OKVIRU SAMIH BERZI POSTOJI
SEGMENTACIJA TRŽIŠTA NA
 - BERZANSKO TRŽIŠTE
 - I
 - SLOBODNO TRŽIŠTE



16. Segmentacija tržišta

- **BERZANSKO TRŽIŠTE** JE PRESTIŽNI SEGMENT TRŽIŠTA
- **EMITENTI** MORAJU ISPUNITI NIZ UVJETA VEZANIH ZA BROJ **DIONIČARA/ AKCIONARA**, VISINU KAPITALA, FINANCIJSKE REZULTATE ... KAKO BI SE NJIHOVE **DIONICE/AKCIJE** NAŠLE NA OVOM SEGMENTU



17. Tržišna cijena

- **TRŽIŠNA CIJENA JE CIJENA KOJA SE FORMIRA NA BERZI SUČELJAVANJEM PONUDE I POTRAŽNJE**



18. Tržišna vrijednost preduzeća

- **TRŽIŠNA VRIJEDNOST PREDUZEĆA**
(**TRŽIŠNA KAPITALIZACIJA**)
PREDSTAVLJA
 - **TRŽIŠNU CIJENU DIONICE/AKCIJE**
 - **POMNOŽENU**
 - **UKUPNIM BROJEM EMITIRANIH**
DIONICA/AKCIJA TOG PREDUZEĆA



18. Tržišna vrijednost preduzeća

- **PRIMJER**
- **EMITENT ČIJE SE DIONICE/AKCIJE TRGUJU PO 10 KM I ČIJI BROJ DIONICA/AKCIJA IZNOSI 10.000, NA TRŽIŠTU VRIJEDI 100.000 KM**



19. Vrste vrijednosnih papira/ hartija od vrijednosti

- **U NAJŠIREM SMISLU, POSTOJE**
 - **DUŽNIČKI VRIJEDNOSNI PAPIRI/
HARTIJE OD VRIJEDNOSTI**
 - **I**
 - **VLASNIČKI VRIJEDNOSNI PAPIRI/
HARTIJE OD VRIJEDNOSTI**



19. Vrste vrijednosnih papira/ hartija od vrijednosti

- **U DUŽNIČKE VRIJEDNOSNE PAPIRE/
HARTIJE OD VRIJEDNOSTI SPADAJU
MJENICE, OBVEZNICE, KOMERCIJALNI
ZAPISI, CERTIFIKATI O DEPOZITU**
- **U VLASNIČKE VRIJEDNOSNE PAPIRE/
HARTIJE OD VRIJEDNOSTI SPADAJU
DIONICE/AKCIJE**



19. Vrste vrijednosnih papira/ hartija od vrijednosti

- **VRIJEDNOSNI PAPIRI/HARTIJE OD VRIJEDNOSTI MOGU BITI SA**
 - **FIKSNIM PRINOSOM**
 - **I**
 - **VARIJABILNOM PRINOSOM**

19. Vrste vrijednosnih papira/ hartija od vrijednosti

- **UOBIČAJENO JE KLASIFICIRATI VRIJEDNOSNE PAPIRA/HARTIJE OD VRIJEDNOSTI KAO INSTRUMENTE NOVČANOG TRŽIŠTA, KOJI IMAJU**
 - **KRAĆI ROK DOSPIJEĆA DO GODINU DANA, I**
 - **ROK DOSPIJEĆA PREKO GODINU DANA**



20. Broker

- **BROKER** JE OSOBA KOJU JE KOMISIJA ZA VRIJEDNOSNE PAPIRE OVLASTILA ZA TRGOVINU VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA
- PO PRAVILU RADI U **BROKERSKIM KUĆAMA** (DRUŠTVIMA ZA POSLOVANJE VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA)



20. Broker

- **BROKER** JE POSREDNIK U TRGOVANJU VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA/HARTIJAMA OD VRIJEDNOSTI U SVOJE IME, A ZA RAČUN KLIJENTA (KOMISIONAR) ILI U IME I ZA RAČUN KLIJENTA (ZASTUPNIK)



20. Broker

- ZA SVOJE USLUGE **BROKERI**
NAPLAĆUJU PROVIZIJU, A OSIM
POSREDOVANJA MOGU IMATI I
SAVJETODAVNU ULOGU



21. Brokerske kuće

- **BROKERSKE KUĆE, DRUŠTVA ZA POSLOVANJE VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA SU PRAVNE OSOBE SPECIJALIZIRANE ZA POSLOVANJE VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA (ZA KUPNJU I PRODAJU VRIJEDNOSNIH PAPIRA PO NALOGU KLIJENTA, KUPNJU I PRODAJU VRIJEDNOSNIH PAPIRA U SVOJE IME I ZA SVOJ RAČUN, ZA INVESTICIJSKO ...**



21. Brokerske kuće

- ... SAVJETOVANJE, UPRAVLJANJE PORTFELJEM VRIJEDNOSNIH PAPIRA ZA KLIJENTOV RAČUN, OBAVLJANJE POSLOVA AGENTA IZDANJA PRI IZDAVANJU NOVIH VRIJEDNOSNIH PAPIRA)
- ZA POSLOVANJE MORAJU IMATI DOZVOLU KOMISIJE ZA VRIJEDNOSNE PAPIRE



22. ISIN

- **ISIN** (***INTERNATIONAL SECURITIES IDENTIFICATION NUMBER***) JE JEDINSTVENI IDENTIFIKACIJSKI BROJ KOJI JE PRIDRUŽEN ODREĐENOM VRIJEDNOSNOM PAPIRU, OZNAKA VRIJEDNOSNOG PAPIRA U SKLADU S MEĐUNARODNIM STANDARDIMA



23. Izlazna provizija

- **IZLAZNA PROVIZIJA JE DIO UKUPNE VRIJEDNOSTI NOVČANIH SREDSTAVA KOJI SE POVLAČI IZ OTVORENOGA INVESTICIJSKOG FONDA**



23. Izlazna provizija

- **PLAĆA SE DRUŠTVU ZA UPRAVLJANJE PRILIKOM PRODAJE UDJELA**
- **IZLAZNA PROVIZIJA MOŽE BITI IZRAŽENA KAO FIKSNI IZNOS NEOVISAN O VRIJEDNOSTI SREDSTAVA KOJA SE POVLAČE ILI KAO POSTOTAK POVUČENIH SREDSTAVA**



24. Kotacije

- **KOTACIJE SU SEGMENTI NA BERZAMA ILI UREĐENIM JAVNIM TRŽIŠTIMA KOJI SE RAZLIKUJU STROGOĆOM KRITERIJA ZA UVRŠTENJE I VRSTOM UVRŠTENIH VRIJEDNOSNIH PAPIRA**



24. Kotacije

- **PO PRAVILU POSTOJE PRVE KOTACIJE ZA KOJE SU UVJETI UVRŠTENJA NAJSTROŽI I PODREĐENE KOTACIJE S FLEKSIBILNIJIM KRITERIJIMA**



24. Kotacije

- **S OBZIROM NA VRSTE VRIJEDNOSNIH PAPIRA, OSNIVAJU SE**
 - **DIONIČKE KOTACIJE**
 - **KOTACIJE ZA OBVEZNICE**
 - **KOTACIJE KRATKOROČNIH VRIJEDNOSNICA**
 - **KOTACIJE FINANCIJSKIH DERIVATA ...**



25. Likvidnost

- **LIKVIDNOST** JE SVOJSTVO VRIJEDNOSNOG PAPIRA DA SE U SVAKOM TRENUTKU MOŽE BRZO I LAKO KUPITI I PRODATI PRI MINIMALNIM CJENOVNIM KOLEBANJIMA



26. NAV

- **NAV (NET ASSET VALUE) JE NETO VRIJEDNOST IMOVINE, ODNOSNO “STVARNA” VRIJEDNOST INVESTICIJSKOG FONDA**
- **RAČUNA SE KAO UKUPNA VRIJEDNOST SVIH VRIJEDNOSNIH PAPIRA U PORTFELJU FONDA ...**



26. NAV

- ... (UMNOŽAK BROJA VRIJEDNOSNICA I NJIHOVE AKTUALNE TRŽIŠNE CIJENE) UVEĆANA ZA VRIJEDNOST OSTALE IMOVINE (NOVAC NA RAČUNIMA, DEPOZITI, ODOBRENI KREDITI) I UMANJENA ZA OBVEZE FONDA



27. Promet

- **PROMET** JE UKUPNA VRIJEDNOST DIONICA/AKCIJA KOJIMA SE TRGOVALO
- IZRAČUNAVA SE KAO UMNOŽAK BROJA TRŽENIH DIONICA/AKCIJA (VOLUMEN) I CIJENE PO KOJIMA SE NJIMA TRGOVALO



28. Prospekt

- **PROSPEKT** JE ELABORAT KOJI SADRŽI DETALJNE PODATKE O IZDAVATELJU I NJEGOVU POSLOVANJU, O IMOVINI I ZADUŽENOSTI, NJEGOVU FINANCIJSKOM POLOŽAJU I RAČUNIMA DOBITI I GUBITKA ZA POSLJEDNJIH NEKOLIKO GODINA (3-5)



28. Prospekt

- **IZRAĐUJE GA POKROVITELJ IZDANJA PRILIKOM UVRŠTENJA DIONICA/AKCIJA IZDAVATELJA U NAJVIŠE TRŽIŠNE KOTACIJE**



29. Raspršenost dionica

- **RASPRŠENOST DIONICA/AKCIJA JE BROJ DIONICA/AKCIJA DIONIČKOG DRUŠTVA RASPOLOŽIV ZA SLOBODNO TRGOVANJE**



30. Stečena kamata

- **STEČENA KAMATA JE IZNOS KAMATE OD DANA POSLJEDNJE ISPLATE KAMATA NA OBVEZNICU DO DANA NAMIRE KUPOPRODAJNE TRANSAKCIJE (S IZUZEĆEM DANA NAMIRE)**



31. Ticker

- **TICKER** JE JEDINSTVENA OZNAKA VRIJEDNOSNOG PAPIRA NA (DOMAĆEM) ORGANIZIRANOM TRŽIŠTU



32. Tržišna kapitalizacija

- **TRŽIŠNA KAPITALIZACIJA JE UKUPNA VRIJEDNOST SVIH EMITIRANIH DIONICA DIONIČKOG DRUŠTVA**
- **IZRAČUNAVA SE UMNOŠKOM BROJA DIONICA I TRENUTAČNE TRŽIŠNE CIJENE**
- **POKAZATELJ JE VELIČINE KOMPANIJE**



33. Tržište kapitala

- **TRŽIŠTE KAPITALA** JE TRŽIŠTE NA KOJEMU SE KUPUJE I PRODAJE KAPITAL, ODNOSNO MJESTO NA KOJEMU SE SUSREĆU POTRAŽNJA I PONUDA KAPITALA



34. Ulazna provizija

- **ULAZNA PROVIZIJA JE DIO UKUPNE VRIJEDNOSTI ULAGANJA U UDJELE OTVORENOGA INVESTICIJSKOG FONDA**
- **PLAĆA SE PRI KUPOVINI UDJELA, A UGLAVNOM SE ISKAZUJE KAO POSTOTAK UKUPNE VRIJEDNOSTI ULAGANJA**



34. Ulazna provizija

- **AKO DRUŠTVO OBJAVLJUJE KUPOVNU I PRODAJNU CIJENU UDJELA, ONDA JE ULAZNA PROVIZIJA UKLJUČENA U PRODAJNU CIJENU**



35. Volumen

- **VOLUMEN JE UKUPAN BROJ DIONICA KOJIMA SE TRGOVALO**



36. ASK

- **ASK** JE PONUDA ZA PRODAJU VRIJEDNOSNIH PAPIRA KOJU BROKER UNOSI U SISTEM TRGOVINE



37. BID

- **BID** JE PONUDA ZA KUPNJU VRIJEDNOSNIH PAPIRA KOJU BROKER UNOSI U SISTEM TRGOVINE



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **KAPITALISTIČKOM SISTEMU ZASNOVANOM NA SLOBODNOM TRŽIŠTU, PRIVATNOJ SVOJINI I ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA POJEDINACA, IMANENTNE SU EKONOMSKE KRIZE**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **CIKLIČNO KRETANJE KAPITALISTIČKE EKONOMIJE ISPOLJAVALO SE U PROŠLOSTI, TAKO ŠTO SU SE SMIJENJIVALA RAZDOBLJA**
 - **RASTA I PADOVA**
 - **PROSPERITETA I RECESIJE**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- U TEORIJI **NAJOPSEŽNIJA KRITIKA KAPITALISTIČKOG SISTEMA** DATA JE U MARKSISTIČKOJ FOLOZOFIJI, ALI JE KONSTANTNO PRISUTNA I KOD ZNAČAJNOG DIJELA ZAPADNIH TEORETIČARA KOJI TRAGAJU ZA POBOLJŠANJEM SISTEMA



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **NAKON IZBIJANJA AKTUALNE SVJETSKE EKONOMSKE KRIZE PONOVO SU SE JAVILI BROJNI KRITIČARI**
 - **TRŽIŠNOG NAČINA PRIVREĐIVANJA, I**
 - **ZAPADNOG KONCEPTA DRUŠTVA KOJI JE NA NJEMU ZASNOVAN**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- TOME JE UVELIKO DOPRINIJELE I **DRŽAVA**, KOJA JE PRINUĐENA DA SPAŠAVA VELIKE PRIVATNE KOMPANIJE, DIONIČKA/AKCIONARSKA DRUŠTVA, OD KRAHA, KAKO SE NJIHOVO **BANKROTSTVO NE BI LANČANO PROŠIRILO NA CIJELU EKONOMIJU**



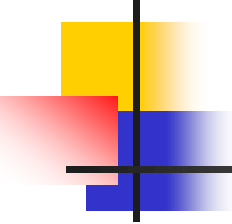
DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- OVA INTERVENCIJA IPAK NIJE REZULTAT SAZNANJA DA JE DOBRO DA **DRŽAVA UPRAVLJA PRIVREDOM**, A POGOTOVO NE DA SOCIJALIZUJE GUBITKE TAKO ŠTO ĆE IH PLAĆATI SVI **POREZNI OBVEZNICI**, VEĆ JE ONA PRIVREMENA, IZNUĐENA MJERA



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **PROBLEM JE, MEĐUTIM, ŠTO NIKO OD KRITIČARA NIJE PONUDIO MODEL NEKOG BUDUĆEG DRUŠTVA KOJE ĆE BITI ORGANIZIRANO NA NEKIM NOVIM PRINCIPIMA**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **MODELI IZ PROŠLOSTI, KOMUNIZAM I SOCIJALIZAM, ZASNOVANI NA DRŽAVNOJ, KOLEKTIVNOJ I DRUŠTVENOJ SVOJINI, POKAZALI SU SE INFERIORNIM U ODNOSU NA TRŽIŠNI MODEL ZAPADNIH ZEMALJA, (USPRKOS TOME ŠTO NJIHOVA EKONOMIJA CIKLIČNO PROŽIVLJAVA KRIZE) ...**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- ... I STOGA SU I **KRAHIRALI**, TE SE NE VIDI KAKO BI POVRATAK NA NEKE HISTORIJSKE MODALITETE IZ PROŠLOSTI MOGAO DONIJETI RJEŠENJE, A **NOVI MODELI ORGANIZIRANJA DRUŠTVA I UPRAVLJANJA PRIVREDOM NISU NA VIDIKU**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **IZVJESNO JE, MEĐUTIM, DA ĆE ODNOSI SNAGA U TZV. NOVOM SVJETSKOM PORETKU DOŽIVJETI VELIKE IZMJENE PO RAZNIM SEGMENTIMA**
- **U PRVOM REDU POZICIJA SAD NIJE VIŠE TAKO DOMINANTN I U PERSPEKTIVI ĆE JE POTISKIVATI ZEMLJE KAO ŠTO SU **BRIK** (BRAZIL, RUSIJA, INDIJA, KINA)**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- POZICIJA DOLARA KAO REZERVNE SVJETSKE VALUTE JE VEĆ DOVEDENA U PITANJE, ALI **NOVE REZERVNE VALUTE NEMA JOŠ UVIJEK NA POMOLU**
- TO JE DJELIMIČNO ZBOG TOGA ŠTO **ALTERNATIVE** JOŠ UVIJEK NISU JASNO VIDLJIVE



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- SVAKA OD NAVEDENIH GRUPACIJA SUOČAVA SE SA SVOJIM PROBLEMIMA
- **KRIZA U EUROPSKOJ UNIJI** NASTALA USLJED PREKOMJERNOG ZADUŽIVANJA NJENIH ČLANICA I NEIZVJESNOST U POGLEDU SUDBINE EURA, DODATNO SU ZAKOMPLICIRALI DOGAĐANJA NA SVJETSKOJ SCENI



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **EUROPSKA UNIJA** JE SASTAVLJENA IZ VELIKOG BROJA RAZNORODNIH ZEMALJA KOJE TEŠKO POSTIŽU **KONSENZUSE** OKO VAŽNIH PITANJA, BIROKRATIZUJE SE SVE VIŠE I REALNA SU PREDVIĐANJA DA ĆE SPORIJE IZAĆI IZ KRIZE OD **SAD**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **OPSTANAK EUROZONE ZAHTIJEVA VEĆA OVLAŠTENJA U POGLEDU FISKALNE KONTROLE, ŠTO ZNAČI PRENOŠENJE DIJELA SUVERENITETA SA DRŽAVA ČLANICA NA CENTRALNU VLAST, ŠTO JE UVIJEK TEŠKO U PRAKSI**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **SVJETSKA EKONOMSKA KRIZA** KOJA SE MANIFESTIRALA POČEV OD 2008. GODINE KRIZOM HIPOTEKARNOG TRŽIŠTA U SAD, A NASTAVILA KRIZOM DRŽAVNOG DUGA U EUROPI UVELIKO TRAJE I 2012. GODINE, A DA SE SA IZVJESNOŠĆU NE MOGU PREDVIDJETI NI NJEN ZAVRŠETAK NI POSLLEDICE KOJE JOŠ MOŽE IZAZVATI



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- U KORIJENU I OVE KRIZE SU ISTI **ELEMENTI** KOJI SU IZAZVALI I PRETHODNE KRIZE U HISTORIJI, A KOJI SU UVIJEK VEZANI ZA POHLEPU, MANIPULACIJU TRŽIŠTEM, NEODGOVORNOST POJEDINACA, KORPORACIJA ALI I DRŽAVA



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **FINANCIJSKIM TRŽIŠTIMA** IMANENTNE SU KRIZE, ZBOG NJIHOVE POVEZANOSTI SA GLOBALNIM KRETANJIMA
- ČESTO SU I SAMA POKRETAČ I UZROČNIK KRIZA, JER SE SVE NAVEDENE POJAVE KOJE IZAZIVAJU KRIZE, UPRAVO NAJVIŠE MANIFESTIRAJU NA FINANCIJSKIM TRŽIŠTIMA



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **EUROPSKA DUŽNIČKA KRIZA**
OZNAČAVA TEŠKOĆE PREZADUŽENIH ZEMALJA MEDITERANA, GRČKE, PORTUGALA, ITALIJE I ŠPANJOLSKE, KAO I TURSKE, DA **SERVISIRAJU SVOJE DRŽAVNE DUGOVE**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **GLAVNI PROBLEM** JE TO ŠTO NJIHOV EKONOMSKI RAST NIJE DOVOLJAN DA GENERIRA DOVOLJNO PRIHODA DA REDOVNO SERVISIRAJU SVOJE OBVEZE
- **ZEMLJE KREDITORI**, A PRIJE SVEGA NJEMAČKA, TAKOĐER SU U PROBLEM, JER INSOLVENTNOST OVIH ZEMALJA UGROŽAVA NJIHOV **FINANCIJSKI SISTEM**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **NAJVEĆI PROBLEM ZAPRAVO IMAJU VELIKE EUROPSKE BANKE, KOJE ZBOG OTEŽANE NAPLATE POTRAŽIVANJA I SAME DOLAZE U SITUACIJU DA POSTANU INSOLVENTNE**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **DA BI SE SPRIJEČIO DOMINO EFEKT KAKAV JE NASTAO U SAD NAKON BANKROTSTVA VELIKE INVESTICIJSKE BANKE LEMAN BRADERS, VLADE PRIBJEGAVAJU IZDVAJANJU VELIKIH SREDSTAVA I POMAŽU VELIKIM BANKAMA KROZ DOKAPITALIZACIJE**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **GLOBALNA EKONOMIJA** JE DOŽIVJELA USPOREN RAST OD AMERIČKE FINACIJSKE KRIZE 2008-2009, ŠTO JE UTJECALO DA SE PROBLEM KRIZE DUGOVA U EUROPI JASNO ISPOLJI
- TO SE PRVO POKAZALO U **GRČKOJ** ČIJI SU DUGOVI VIŠESTRUKO VEĆI OD BRUTO DOMAĆEG PROIZVODA



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **INVESTITORI** SU ODGOVORILI ZAHTIJEVAJUĆI VEĆE PRINOSE NA GRČKE OBVEZNICE, KOJE SU **PODIGLE CIJENU TERETA DUGOVA ZEMLJE** I ZAHTIJEVALE NIZ MJERA SPAŠAVANJA OD **EUROPSKE UNIJE** I **EUROPSKE CENTRALNE BANKE**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- VISOK RIZIK UPLAŠIO JE **INVESTITORE**, PA SU I ZAHTIJEVANI PRINOSI NA OBVEZNICE DRUGIH PREZADUŽENIH ZEMALJA PORASLI, ŠTO ZNAČI DA SU TE ZEMLJE MORALE NUDITI SVE VIŠE KAMATNE STOPE DA BI PRODALE **NOVE EMISIJE OBVEZNICA ...**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- ... **KAKO BI**

- **REFINANCIRALE DUGOVE, I** **POSTOJEĆE**
- **OBEZBIJEDILE SREDSTVA ZA** **POKRIĆE DRŽAVNOG DEFICITA**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **RAZLOG ZA PORAST PRINOSA OBVEZNICA JE JEDNOSTAVAN: AKO INVESTITORI VIDE VEĆI RIZIK POVEZAN SA ULAGANJEM U OBVEZNICE JEDNE ZEMLJE, ONI ĆE ZAHTIJEVATI VEĆI PRINOS DA BI NADOKNADILI TAJ RIZIK**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- TAKO SE STVARA **ZAČARANI KRUG**: RAST KAMATNIH STOPA NA NOVE EMISIJE DRŽAVNIH OBVEZNICA DOVODI DO DALJNJEG FISKALNOG OPTEREĆENJA, A TO OPET POVEĆAVA RIZIČNOST PA **INVESTITORI** U SLJEDEĆEM KRUGU ZAHTIJEVAJU **VIŠE PRINOSE**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **EUROPSKA UNIJA** JE PODUZELA AKCIJE U PRAVCU SMIRIVANJA KRIZE
- STVOREN JE **FOND ZA EUROPSKU FINANCIJSKU STABILNOST (EFSF)**, KOJI TREBA OSIGURATI **KREDITIRANJE ZEMLJAMA U FINANCIJSKIM TEŠKOĆAMA**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **EUROPSKA CENTRALNA BANKA**
OSIGURALA JE KREDITE SA NISKIM
KAMATNIM STOPAMA I
REFINANCIRANJE KREDITA



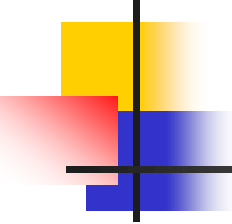
DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **SVE TE MJERE IPAK NISU SUŠTINSKI PROMJENILE STANJE, JER JE DOŠLO DO**
 - **USPORAVANJA RASTA I ULASKA U RECESIJU,**
 - **NAROČITO ZBOG**
 - **NAMETANJA MJERA ŠTEDNJE OD STRANE ZEMALJA KREDITORA I IMF**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- ZA **FINANCIJSKA TRŽIŠTA** NAJVEĆA OPASNOST KRIJE SE U STRAHU OD NASTANKA **TZV. DOMINO EFEKTA**, ŠTO DOVODI DO KRIZE POVERENJA
- **INVESTITORI** NASTOJE PRODATI SVE ŠTO JE RIZIČNO I KUPUJU DRŽAVNE OBVEZNICE OD FINANCIJSKI ZDRAVIH ZEMALJA



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **CIJENA DRŽAVNIH OBVEZNICA NJEMAČKE U NEKIM RAZDOBLJIMA IMALA JE ZA INVESTITORE ČAK I NEGATIVAN PRINOS, ŠTO ZNAČI DA SU PLAĆALI DA BI SE OBEZBIJEDILI OD EVENTUALNOG KRAHA EURA I POSLJEDICA KOJE BI TO IMALO**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **DIONICE/AKCIJE** VEĆINE EUROPSKIH BANAKA DOŽIVJELE SU PAD
- **PRINOSI NA DRŽAVNE OBVEZNICE** ZADUŽENIJH ZEMALJA RASTU, (ŠTO ZNAČI DA NJIHOVE CIJENE PADAJU) JER SE PRODAJU UZ **VELIKE DISKONTE**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- MJERE KOJE SU DO SADA PODUZETE U **EUROPSKOJ UNIJI** BILE SU UGLAVNOM “KUPOVINA VREMENA” I ODLAGANJE PROBLEMA ZA BUDUĆNOST U ŽELJI DA SE PRONAĐU TRAJNA REŠENJA ZA FUNKCIONIRANJE EUROZONE
- OD USPJEHA OVIH REFORMI ZAVISI **OPSTANAK EURA I EUROZONE**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **KAO GLAVNI NEPOSREDNI UZROČNIK I DETONATOR VELIKE SVJETSKE EKONOMSKE KRIZE UZIMA SE PROBLEM TZV. DRUGORAZREDNIH HIPOTEKARNIH ZAJMOVA U SAD (US SUBPRIME MORTGAGE LOANS)**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **PRVE VIDLJIVE MANIFESTACIJE KRIZE POČELE SU SE ISPOLJAVATI AUGUSTA 2007. GODINE, DA BI SA POSLJEDNJIM KVARTALOM 2008. GODINE SVJETSKA EKONOMIJA UŠLA U FAZU RECESIJE**
- **KAKO SE SVE TO DOGODILO?**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **ESKALIRANJE KRIZE DOGODILO SE NAGLO NAKON ŠTO JE U SEPTEMBRU 2008, VELIKA AMERIČKA INVESTICIJSKA BANKA LEMAN BRADERS (LEHMAN BROTHERS) BANKROTIRALA**
- **DRŽAVA NIJE ŽELJELA POKRITI NJENE GUBITKE I SPASITI OD BANKROTSTVA**



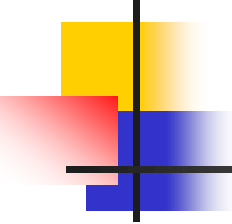
DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- TIME JE PREKINUTO **PRAVILO „TO BIG TO FAIL”** (PREVIŠE VELIKI DA BI BANKROTIRAO) KOJE JE VRIJEDILO U RANIJIM SLIČNIM SITUACIJAMA, KADA SU VELIKE BANKE SPAŠAVANE DA SE NE BI PROIZVEO NEGATIVNI DOMINO EFEKAT I GUBICI PROŠIRILI NA CIJELI SISTEM



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **OVO ODBIJANJE NASTALO JE POD PRITISKOM ONIH KOJI SU INZISTIRALI NA POŠTOVANJU OSNOVNOG NAČELA SLOBODNOG TRŽIŠTA DA VLASNICI SNOSE POSLJEDICE LOŠEG POSLOVANJA SVOJE KOMPANIJE I DA POREZNI OBVEZNICI NE TREBAJU SNOSITI NJIHOVE GUBITKE**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- POKAZALO SE DA JE OVAKAV STAV **DRŽAVE** DOPRINIO UBRZANJU KRIZE, JER SE NA TRŽIŠTU POJAVIO STRAH, ŠTO JE UZROKOVALO NELIKVIDNOST KROZ „ZAMRZAVANJE” KREDITNOG TRŽIŠTA



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **TRŽIŠTE NOVCA JE PRESTALO FUNKCIONIRATI, A BANKE NISU ODOBRAVALE KREDITE, ČUVAJUĆI CASH**
- **STOGA JE VLADA SAD ODLUČILA PROMJENITI SVOJ STAV PREMA BANKROTSTVU VELIKIH BANAKA**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **DRŽAVA** JE POKRENULA PROCES SPAŠAVANJA SLJEDEĆEG VELIKOG IGRAČA NA FINANCIJSKOM TRŽIŠTU KOJEM JE ZAPRIJETILO BANKROTSTVO, A TO JE BILA NAJVEĆA OSIGURAVAJUĆA KOMPANIJA AIG OSIGURANJE



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **ONA JE I DOŠLA U TEŠKU POZICIJU, JER JE OSIGURAVALA EMITIRANE HIPOTEKARNE OBVEZNICE I KADA JE DOŠLO DO KRAHA OVOG TRŽIŠTA NIJE MOGLA ISPLAĆIVALA OSIGURANE IZNOSE**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **SLIJEDI SPAŠAVANJE NIZA INVESTICIJSKIH BANAKA TAKO ŠTO JE DRŽAVA ODOBRAVALA OGROMNE KREDITE U ZAMJENU ZA PREUZIMANJE VLASNIŠTVA ILI PRIVREMENO PRAVO UPRAVLJANJA S IDEJOM DA PONOVO PRODA SVOJE ULOGE U TIM KOMPANIJAMA KADA SE ONE OPORAVE I PONOVO POSTANU PROFITABILNE**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **AKCIJE DRŽAVE**, MEĐUTIM, NISU MOGLE ZAUSTAVITI PANIČNE REAKCIJE NA TRŽIŠTU, JER JE SVIMA BILO JASNO DA SE KREIRANI **EFEKT „BALONA”** NE MOŽE BRZO ZAUSTAVITI NITI SE MOŽE SPRIJEČITI NJEGOVO **PUCANJE**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **POSLJEDICE NA FINANCIJSKOM TRŽIŠTU BILE SU GOTOVO KATASTROFALNE:**
 - **LANCI NELIKVIDNOSTI SU SE ŠIRILI**
 - **KAPITAL BANAKA SE TOPIO POD UTJECAJEM LOŠIH PLASMANA**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **VELIKE BANKE U EUROPI TAKOĐER SU BILE POGOĐENE JER SU BILE VELIKI KUPCI VRIJEDNOSNIH PAPIRA/HARTIJA OD VRIJEDNOSTI NA TRŽIŠTU SAD, KAO ŠTO SU TO BILI I INVESTITORI IZ DRUGIH ZEMALJA: KINE, RUSIJE, JAPANA**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- NA **BERZAMA** JE DOŠLO DO PANIČNE PRODAJE DIONICA/AKCIJA UZ SVE VEĆE DISKONTE, OBVEZNICE SU DISKONTIRANE PO VISOKIM STOPAMA, KAO I SVA OSTALA AKTIVA KOJA SE MOGLA PRETVORITI U GOTOVINU
- **INVESTITORI** SU SE POVLAČILI SA MANJE RAZVIJENIH TRŽIŠTA U STRAHU OD NJIHOVOG KRAHA



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- PARADOKSALNO, U SITUACIJI KADA JE **FINANCIJSKI SEKTOR I EKONOMIJA SAD**, GDJE JE KRIZA IZAZVANA, BIO U SVE LOŠIJOJ SITUACIJI, TAJ KAPITAL SA DRUGIH TRŽIŠTA JEDINO UTOČIŠTE JE MOGAO NAĆI U **DRŽAVNIM VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA SAD**, JER JE JEDINO TO TRŽIŠTE BILO DUBOKO PRIHVATITI VELIKI PRILIV KAPITALA U KRATKOM VREMENU



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **STOGA, USPRKOS KRIZI SAD I DOLAR KAO JOŠ UVIJEK REZERVNA VALUTA, BILI SU PERCIPIRANI KAO SIGURNIJE UTOČIŠTE KAPITALA OD DRUGIH ZEMALJA**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **KRAHOVI FINANCIJSKIH TRŽIŠTA KOJI SE CIKLIČNO PONAVLJAJU, PREDSTAVLJAJU VELIKU PRIJETNJU BUDUĆNOSTI SVJETSKE EKONOMIJE**
- **NAKOM POSLJEDNJE SVJETSKE EKONOMSKE KRIZE TO JE POTPUNO JASNO VLADAMA I MEĐUNARODNIM FINANCIJSKIM INSTITUCIJAMA**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **IZVJESNO JE DA JE PODUZETO NIZ MJERA IZ OBLASTI**
 - **JAČANJA REGULATIVE**
 - **I**
 - **OGRANIČAVANJA I KONTROLE RIZIKA**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **MNOGO VEĆI PROBLEM JE ŠTO SE POKAZALO DA SU KRIZE IMANENTNE POSTOJEĆEM PORETKU ZASNOVANOM NA TRŽIŠNOJ EKONOMIJI U ČIJOJ JE OSNOVI PRIVATNA SVOJINA, A DA NEMA SUŠTINSKE ALTERNATIVE KLJUČNIM PRINCIPIMA NA KOJIMA JE TAJ MODEL ZASNOVAN**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **STOGA JE REALNIJA OPCIJA DA ĆE TAJ SISTEM BITI I DALJE DOGRAĐIVAN I POPRAVLJAN, NEGO ŠTO JE OPCIJA DA ĆE DOĆI DO PROMJENE GLAVNIH NAČELA NA KOJIMA JE SISTEM ZASNOVAN**
- **TO ZNAČI DA SE I U BUDUĆNOSTI MOGU OČEKIVATI NOVE FINACIJSKE KRIZE U SVIJETU**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **KRIZE NA FINANCIJSKIM TRŽIŠTIMA SE UGLAVNOM VEZUJU ZA MODERNU TRŽIŠNU PRIVREDU I KONSTRUKCIONE SLABOSTI UGRAĐENE U TRŽIŠNI, ODNOSNO KAPITALISTIČKI EKONOMSKI SISTEM**
- **NE TREBA ZABORAVITI FAKTOR LJUDSKOG PONAŠANJA I PSIHOLOGIJE**



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **POKRETAČI KRAHOVA**, KAO ŠTO SU **POHLEPA I STRAH**, U HISTORIJI SU BILI UNIVERZALNI I DOGAĐALI SU SE I RANIJIM RAZDOBLJIMA RAZVOJA LJUDSKOG DRUŠTVA



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **POHLEPA** S JEDNE STRANE DOVODI DO NEREALNOSTI U PROCJENI INVESTIRANJA, A MANIFESTIRA SE U NEREALNOM RASTU CIJENA ROBA I DIONICA/AKCIJA, KAO I U PIRAMIDALNIM SHEMAMA PRI POZAJMLJIVANJU NOVCA UZ EKSTREMNO VISOKE KAMATE



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **STRAH** S DRUGE STRANE, KADA POSTANE JASNO DA SU ULOŽENA SREDSTVA ZBOG PRECIJENJENOSTI AKTIVE UGROŽENA, DOVODI DO PANIČNE PRODAJE UZ OGROMNE DISKONTE



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **POHLEPA I STRAH** UVIJEK SU, DAKLE POKRETAČI **ŠPEKULATIVNOG PONAŠANJA** NA **FINANCIJSKOM TRŽIŠTU**
- NA OVE DVIJE KATEGORIJE LJUDSKOG PONAŠANJA POČIVAJU **VISOKI DOBITCI I VISOKI GUBITCI** UČESNIKA NA TRŽIŠTU



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- OVO SU, MEĐUTIM, SAMO **EKSTREMI** KOJI SE CIKLIČNO PONAVLJAJU, PA NE TREBA TRŽIŠTE ISKLJUČIVO POSMATRATI KROZ POJAVE KRIZA, ALI **FAKTORE KOJI UZROKUJU KRIZE** TREBA PROUČITI DA BI SE KRIZA NA VRIJEME PREPOZNALA I DA BI SE SMANJILI NJEZINI NEGATIVNI EFEKTI



DODATAK: Svjetske ekonomske krize i finacijska tržišta

- **CIKLIČNO SMJENJIVANJE EKONOMSKIH KRIZA NE TREBA POSMATRATI NI SAMO KROZ **PSIHOLOŠKE FAKTORE**, JER SU ONI IPAK SEKUNDARNI, A PRIMARNI SU ONI KOJI SU U **SFERI KRIZE PROIZVODNJE I POTROŠNJE**, ODNOSNO FAKTORI KOJI SU UGRAĐENI U TRŽIŠNI SISTEM**